

Наталія Жидкова

ДІЯЛЬНІСТЬ ТОВАРИСТВА «ЗНАННЯ» НА МЕНЩИНІ У РІВНЕВИХ ЗВ'ЯЗКАХ

У статті аналізується діяльність Менського районної організації товариства «Знання» на прикладі рівневих зв'язків у 60-80-х рр. ХХ ст. Охарактеризовано форми та напрями роботи, структуру товариства. Матеріал присвячується діяльності його секретаря Миколи Михайловича Жидкова.

Ключові слова: Товариство «Знання», рівневі зв'язки Товариства «Знання», Менська районна організація товариства «Знання», просвітницька діяльність, форми роботи Товариства «Знання».

У сучасну епоху інформаційного суспільства, швидкоплинних змін населення потребує розуміння знань для ефективного використання їх у своєму житті. Нові інформаційні технології створюють можливість для самонавчання, підвищення інтелектуального та освітнього рівнів. Проте отримані знання у такий спосіб мають поверховий характер і не розкривають сутності запитуваної інформації. А отже, новітні технології недостатньою мірою задовольняють потреби суспільства у просвітницькій роботі.

Просвітницька діяльність у країні бере початок ще в ХІХ ст., коли Росія переживала бурхливу індустріальну епоху, а суспільство потребувало нових змін, пов'язаних із оновленням суспільного життя, зростанням економіки, а отже, й необхідністю підвищення рівня кваліфікації працівників. В Україні, складовій частині Російської імперії, цей процес набув ще й національного характеру, оскільки збігся із піднесенням національно-культурного розвитку, можливістю населення самоідентифікувати себе. Очолили цей процес просвітні товариства.

Функціонування просвітніх товариств на українських землях залишило позитивні результати. Подальшого розвитку набувало культурне життя: в країні виходила друкована продукція, організовувалися українські читальні, проводилися вечорниці, створювалися недільні школи, а також професійні та комерційні спілки тощо.

Просвітньо-національний характер діяльності товариств після встановлення радянської влади спричинив її відповідну реакцію: вони були заборонені. Проте потреба в поширенні масової просвітницької роботи в радянські часи не зникла, а навпаки зросла, хоча й набула вже іншого характеру. На заміну просвітнім товариствам було створено новий суспільний інститут – Товариство для поширення політичних та наукових знань (далі – Товариство «Знання»).

Новостворене Товариство «Знання» продовжило просвітницькі традиції попередників у країні, про що зазначають у своїх публікаціях М. Коропатніков та І. Козинець [1, с.80; 2]. Змістом його діяльності стало розповсюдження наукових знань та формування наукового світогляду, пропаганда досягнень науки і техніки, передового досвіду господарювання та підвищення професійної кваліфікації [3, с.442-443]. Проте ідейною основою товариства була пропаганда марксистсько-ленінських ідей, атеїзму, зміцнення радянської держави, формування радянської людини.

Важливою характеристикою Товариства «Знання» є структурні зв'язки між рівнями: всесоюзним, республіканським, обласним, районним та первинним (рівень підприємств, установ, закладів), що дозволяє говорити про масовість просвітницької діяльності. Ці зв'язки мали ієрархічний та конструктивний характер. Продемонстру-

© Жидкова Наталія Миколаївна – кандидат педагогічних наук, вчитель історії та правознавства Менської районної гімназії.

емо дієвість цих зв'язків на прикладі функціонування Менської районної організації товариства та його зв'язків з чернігівським та республіканським рівнями протягом середини 60 – кінця 80 років ХХ ст.

Менська районна організація товариства бере початок роботи з 4 січня 1965 р. відповідно до указу Президії Верховної Ради УРСР про реорганізацію обласної організації та утворення Менської на правах районної [4, арк.7]. Як складова частина Товариства «Знання» районна ланка мала всі його атрибути.

Діяльність товариства нормативно врегульовувалася статутом та річними планами. Плани районного товариства складалися і затверджувалися зборами його членів, а підписувалися головою. Координувалося виконання запланованого його відповідальним секретарем.

Організаційно забезпечення роботи на районному рівні здійснювалося через чітку структуру та зв'язки між його елементами. Вищим керівним органом була конференція, яка обирала склад правління для організації роботи відповідного осередку товариства. Голова правління обирався голосуванням, а відповідальний секретар призначався наказом голови осередку вищого рівня. Осередок складався з тематичних секцій, очільники яких також могли входити до складу правління. Спрощено структура Товариства «Знання» представлена на схемі.

Рис. 1. «Структура Товариства «Знання»

На конференції товариства були представлені делегати з нижчих ланок, тому вона була тим елементом структури, що поєднувала різні рівні. Робота конференції включала оголошення звітів ланок товариства, проголошення та затвердження планів роботи, нагородження активістів, розкриття недоліків тощо. Це давало можливість нижчим ланкам активізувати свою роботу. Постійними делегатами на Чернігівській обласній конференції з Мени були М. Жидков, Д. Калібаба, М. Хижняк та інші [5, арк.9; 6, арк.7].

Головами правління Менської районної організації товариства в різні часи були Д. Калібаба, Б. Києня, М. Сиз, В. Невжинський та ін. В їх функції входило головування на зборах, конференціях, підписання прийнятих рішень товариства тощо.

Зв'язок між рівнями товариства здійснювався через відповідального секретаря. Його організаційні та виконавчі повноваження були широкими: сприяв лекційній роботі, влаштуванню різноманітних заходів, слідкував за виконанням планів товариства, звітував за проведену діяльність перед обласною ланкою. У районній організації цю посаду займали М. Жидков (1967–1984), Ю. Сущенко (1984–1986), В. Кулагін (1986–1988), В. Олійніченко, В. Хіркунова.

Сімнадцять років своєї трудової діяльності віддав Менській районній організації

товариства Микола Михайлович Жидков. Під його керівництвом починали працювати чимало лекторів району: надавав методичні рекомендації та поради складання доповідей, здійснення добору літератури тощо. Позитивні відгуки Микола Михайлович отримав за роботу від колег. Позаштатний лектор району М. Дорошенко називає його чесною, порядною, працювитою людиною, яка виважено підходить до виконання завдань товариства. За внесок у його розвиток у 1977 р. Микола Михайлович був нагороджений пам'ятною ювілейною медаллю Товариства «Знання» та низкою грамот обласного рівня.

У період науково-технічної революції потреба в поширенні наукових знань зросла, що сприяло активізації роботи товариства. Звісно, що співвідношення рівнів організації за кількісними та якісними показниками її складу є різними, але вони вказують на поширення просвітницької роботи серед різних категорій населення та регіонів, а також про залучення до неї радянської інтелігенції. Зокрема, в 1963 р. республіканське товариство, що містилося у м. Києві, об'єднувало 25 обласних, 124 міських та 3339 районних відділень, близько 335 тис. громадських лекторів. Що ж до первинних організацій, то їх нараховувалося 19706 груп [7, с.95].

Чернігівська обласна організація в 1960-і рр. об'єднувала 226,7 тис. чоловік та в 1966 р. близько 10858 лекторів, що становило близько 3% лекторів республіканського рівня товариства [8, с.52, 57]. За п'ять років кількість лекторів у області зросла до 19101 тис. чоловік [8, с.57].

У 1966-1967 рр. у районі існувало 33 первинні організації та 10 секцій, які об'єднували 620 членів, що становило 0,7% членів обласного рівня товариства [9, с.2]. Наприкінці 60-х – початку 70-х рр. ХХ ст. кількість первинних організацій збільшується. У 1971 р. районна ланка нараховувала 37 первинних організацій та 6 секцій [10, арк. 25].

Таким чином, кількість членів товариства упродовж 60-70-х років ХХ ст. зростала. Чернігівська організація не була масовою за показником кількості лекторів у порівнянні з іншими обласними рівнями, а Менська районна організація не була чисельною за кількістю членів у порівнянні з іншими районами області.

Якісний показник роботи товариства – його лекторський склад на різних рівнях був також відмінний. Скажімо, первинний осередок Київського товариства Київський університет у 1978 р. об'єднував у своїх лавах 1530 осіб. Серед них 10 академіків, 160 професорів і докторів наук, 780 доцентів і кандидатів наук, 380 викладачів, асистентів та аспірантів, 200 студентів-старшокурсників [7, с.95]. Зрозуміло, що рівень лекцій такого осередку був набагато вищим. Лекторів університету завжди чекали слухачі як обласних, так і районних рівнів.

На початку 70-х рр. в обласній організації понад 50% лекторського корпусу приходилося на вчителів шкіл та викладачів профтехучилищ, зростала кількість інженерів, техніків, економістів. Чимало лекторів було з Чернігівського державного педінституту: С. Марценюк, П. Мінеєв, В. Зволь та інші [8, с. 58].

У Менському районі, де не було вузів, залучення до лекційної діяльності товариства викладачів наукових установ як штатних, так і позаштатних було скоріше винятком, ніж правилом. Так, у 1960-70-х рр. Менська організація товариства славилася лекційною діяльністю Михайла Костянтиновича Дорошенка, який деякий час викладав у Чернігівському державному педагогічному інституті імені Т. Г. Шевченка. Професійний склад у 1966 р. був такий: із 620 членів товариства – 384 вчителів, 62 медпрацівники, 99 сільськогосподарських робітників, 26 економістів, 6 інженерів і техніків, 9 юристів, 5 військових та ін. [5, с.13].

Значною була матеріально-технічна база республіканського рівня товариства, що дозволяло реалізовувати науково-пізнавальні програми. У власності товариства були 14 стаціонарних лекторіїв, 7 планетаріїв та Київський будинок науково-технічної пропаганди. В ньому працювало 2564 народних університетів різних напрямків (культури, технічного прогресу, сільськогосподарської науки і практики, держави і права, атеїзму, міжнародних відносин, педагогічні для батьків, здоров'я тощо).

Різні рівні товариства та їхні можливості хоча й зумовлювали відмінність по-

пулярності серед населення, але сприяли налагодженню зв'язків між ними. Взаємодія відбувалася через проведення міжрівневих науково-практичних конференцій, урізноманітнення форм роботи (читання публічних лекцій; організацію народних університетів із різних галузей знань, видання та поширення науково-популярної літератури, плакатів, буклетів із різних проблем науки та техніки; заснування шкіл передового досвіду; проведення днів науки тощо), організацію методичної роботи, здійснення видавничої діяльності та інше (Рис.1.2).

Рис. 2. Міжрівневі зв'язки товариства

Найбільш популярною та масовою формою роботи товариства було читання публічних лекцій. У 60-і рр. ХХ ст. лекційна робота систематизувалася – переходили до таких форм роботи, як цикли лекцій, лекторії, кінолекторії, радіолекторії, народні університети тощо.

Лекторська діяльність районного відділення товариства передбачала як здійснення просвітницької, так і ідеологічної функцій. Ось на що націлював завідуючий відділом пропаганди та агітації РК КПУ М. Васильєв лекторів району: «Кожна їх (лекторів) лекція повинна носити глибоко науковий характер, збагачувати людей новими знаннями, допомагати їм правильно осмислити політику партії, глибоко усвідомити свої обов'язки перед суспільством» [9, с.2].

Статистичні показники підтверджують сказане: у 1966-1967 рр. лекторами району було прочитано 12906 лекцій, у тому числі в 1967 р. – 6420. Із загальної кількості лекцій 961 присвячена результатам найважливіших рішень ЦК КПРС, що становить 7,5 %, а решту – лекції за різними галузями науки [9, с.2].

Товариство враховувало спеціалізацію району, що зумовило читання переважаючої кількості лекцій за сільськогосподарською тематикою. Про це свідчать й дані таблиці діяльності різних секцій товариства впродовж 1966 – 1980 рр. Приміром, найбільша кількість лекцій у 1971 р. та 1980 р. були прочитані саме про сільськогосподарські знання [9, с.2; 10, арк.8, 17; 11, с.2]. Архівні дані хоча й не дають усього спектру тематики лекцій, але допомагають сформулювати уявлення про зосередження уваги роботи Менського відділення товариства на тій чи іншій секції, а також формах роботи.

Таблиця
«Лекційна діяльність Менської районної організації товариства «Знання» у 1966–1980 рр.»

Роки	Секція/тематика лекцій	Кількість лекцій/ форми роботи	Загальна кількість
1966-1967	Рішення ЦК КПРС	961	12 906
	Науково-атеїстична	249	
1967	Юридична	449 та 5 вечорів	6420
	Медична	15 вечорів запитань і відповідей	
	Література та мистецтво	249	
	Історія УСРС, історія СРСР	2153	

	Сільськогосподарська	421	
	Економіка сільського господарства	118	
	Передового досвіду	125	
	Філософія і політехнічна	93	
	Біологія	48	
	Астрономія	48	
	Хімія	18	
1970	Історія СРСР	430	6720
		5 народних університетів	
	Природнича	6 шкіл «Знання про природу»	
	Лекції, приурочені 100-річчю з дня народження В. Леніна	46 циклів лекцій	
1971		270 тематичних вечорів, 16 вечорів запитань і відповідей, 36 конференцій	6580
	Філософія	428	
	Політекономія	1-2	
	Міжнародні відносини	370	
	Науково-технічна	199	
	Естетичний напрямок	248	
	<i>Економічна (сільськогосподарська)</i>	1094	
1980	<i>Сільськогосподарська</i>	900	
	Рішення з'їздів ЦК КПРС	500	
	Науково-атеїстична	230 17 тематичних вечорів запитань і відповідей	

Злагоджено працювали в районі й педагогічна, історична, юридична, економічна, медична та інші секції. Протягом 1966-1967 рр. у селищах Березна, Макошине, Куковичі та інших були проведені зустрічі трьох поколінь на тему «Цих років слава не померкне», присвячені героїці громадянської й Вітчизняної воєн. З юридичною лекцією в м. Мена виступав заступник голови обласного народного суду Чернишов. У медичній секції (голова П. Завада) брали участь І. Швиденко, Д. Петрович, Н. Маринченко (Мена), П. Пономаренко (Березна) та інші. У секції сільського господарства лекторами були голови колгоспів «Родина» І. Прищепа, ім. Ватутіна М. Перегуда, ім. XXII з'їзду КПРС (В. Рубан та зоотехнік В. Гальчук), агроном Локнистенського колгоспу «Маяк» Н. Ходаченко та ін. Лектори приділяли увагу й відомим землякам: М. Хижняк читав лекцію «Життя та діяльність Г. Верьовки» (1967).

На районних конференціях постійно підіймалося питання про активізацію лекторської роботи, удосконалення форм та методів лекційної пропаганди, активне залучення до цієї справи спеціалістів народного господарства, піднесення їх лекційної майстерності. У 1967 р. у зв'язку з прийняттям постанови ЦК КПРС про перехід на п'ятиденний робочий тиждень лекційна та пропагандистська робота районного товариства проводилася в суботні та недільні дні. Обов'язково раз на тиждень у районному будинку культури організовувалися читання лекцій [12, арк.2-3].

Особливою популярністю користувалися лекції на міжнародну, медичну, економічну тематику. Лекція для населення була тим майданчиком, де можна було почути про використання нових технологій у науці для впровадження їх у господарську діяльність, а для лектора – підвищити свій фаховий рівень.

У Менському районі лекції проводили як штатні, так і позаштатні фахівці відповідних галузей науки. Майстерністю слова в районі відзначалися Г. Симончук, О. Клязніко, Б. Подорожний, що були нагороджені грамотами республіканського товариства. Вміли зацікавити слухачів М. Дорошенко, Б. Києна (Мена), Б. Дортгольц (с. Березне), А. Грибусов (с. Синявка), В. Андріяш (с. Жовтневе).

Якісна лекція потребувала тривалої підготовки для зацікавлення слухачів. У Менському районі були лектори, котрі в своїх доповідях використовували інформацію як з офіційної літератури, так і нелегальних джерел (радіостанції «БіБіСі», «Голос Америки» тощо). З особливою цікавістю в районі слухали лекції Михайла Костянтиновича Дорошенка на міжнародну тематику. В одній із своїх доповідей Михайло Костянтинович виступив із критикою нераціонального будівництва Палацу з'їздів у Москві (1961 р.). Але такі лекції були більше винятком, ніж правилом, оскільки товариство діяло під партійним контролем.

Члени товариства, як того вимагав статут, намагалися популяризувати радянську систему. У матеріалах районної конференції 29. 02.1968 р. підкреслюється роль товариства як школи суспільної діяльності, школи виховання інтелігенції, розповсюдження наукових знань [5, арк.9]. У цьому напрямку активно працювала юридична секція, яка пояснювала положення законодавства, закликала населення до трудової дисципліни, правопорядку. У 1971 р. юридичну секцію товариства очолював П. Ковальчук. Практикувалися виїзди лекторів у села для роз'яснення законів про збереження земельних фондів колгоспів, відповідальності за безгосподарність, про боротьбу з пияцтвом та хуліганством тощо. Водночас лекції з сімейного та банківського права дозволяли ознайомитися з можливостями громадян реалізувати свої цивільні права та обов'язки.

Удосконалення лекційної роботи сприяло виникненню її нових форм – народних університетів. Для створення народних університетів товариства взаємодіяли з місцевими профспілками, органами культури та іншими організаціями, охоплюючи різні галузі господарювання суспільства.

Народні університети також виступали своєрідним ланцюгом, що поєднував теорію та практику. В них виступали спеціалісти району та області, вчені, передовики сільського господарства та ін.

Передовою та відомою районна організація була передусім завдяки діяльності у 70-х роках Менського народного університету сільськогосподарських знань, який довгий час очолював П. Сич. У ньому навчалися агрономи, зоотехніки, ланкові, завідувачі фермами, бригадири [1, с.82].

Успішною була робота товариства в освітній галузі. Члени товариства намагалися налагодити зв'язки із батьками та вчителями: в школах читалися педагогічні лекції для батьків, практикувалися виступи вчителів у пресі зі статтями про виховання та навчання, обмін педагогічним досвідом. За цим напрямком роботи районна організація в 1971 р. зайняла II місце в області [10, арк.23].

Поширення знань, спрямованих саме на потреби населення, було показником попиту товариства та підвищення рівня культури селян. Це стосувалося передусім роботи сільськогосподарської та медичної секцій. У 1971 р. голова медичної секції району А. Герман здійснив 12 виїздів у села [10, арк.22]. Лекційна діяльність у районі сягала навіть вимираючих хуторів. Лектори проводили просвітницьку роботу навіть у хуторах з чисельністю населення 12 чоловік, де був відсутній доступ до будь-яких джерел інформації.

Проте в більшості сіл Менського району працювали первинні ланки товариства. У звітах районної організації за 1971р. відзначені активністю первинні ланки в селищах Стольному, Волосківцях, Слобідці, Осьмаках [10, арк.9].

Отже, майстерність місцевих лекторів мала достатній рівень, а поширення знань

через зв'язки товариства з первинними ланками та селами було масовим. Проте більшою популярністю в районі користувалися лекції членів товариства вищих ланок. Пропагувати наукові знання приїздили лектори-науковці з Києва, сусідніх республік. Наприклад, 1971 р. у районі про міжнародне становище читали лектори зі столиці (І. Строков), Гомеля (Н. Рябцевич), Чернігова (Д. Овчинников) [10, арк.18].

Уже в часи перебудови, як згадує секретар Менської організації товариства В. Кулагін, населення дуже схвально сприймало лекцію науковців із Києва про вибух на ЧАЕС, прочитану в 1986 р. «Особисто я із зацікавленістю слухав доповідь науковця, а слухачі ставили йому запитання. Тоді ще ніхто не знав про масштаби та сутність катастрофи, невідомим для громадян були поняття «радіаційне забруднення», «радіоактивні елементи». Науковець обгрунтовано розповів про наслідки радіоактивного опромінення, масштаби забруднення та пік радіоактивних захворювань».

Нерідко лекція супроводжувалася її активним обговоренням, що змушувало лектора ретельніше готуватися. Під час бесіди населення могло поставити запитання, які заганяли доповідача в глухий кут.

Виїзди лекторів республіканського та обласного рівнів товариства у райцентри, зустрічі з працівниками на підприємствах, в установах мали певний взаємовплив. Лектор розповідав про нові наукові досягнення та методи виробництва й у ході бесіди отримувал інформацію про досвід застосування нових передових методів на місцях. Здобуті знання він використовував у подальших своїх лекціях. Наприклад, досвід вирощування картоплі в районі пропагувався лекторами з Чернігова в інших районах області. Таким чином, районна ланка була тим елементом системи товариства, де відбувався обмін інформацією, новими технологіями в області.

Подальше вдосконалення лекторської діяльності районної організації товариства в другій половині 80-х рр. ХХ ст. сприяло внесенню змін у планування роботи з урахуванням побажання населення. План лекційної роботи складався таким чином: 50% тем лекцій пропонувало товариство, а 50% – саме населення.

Покращити роботу товариства, зробити її кваліфікованішою намагалися через методичну діяльність на різних рівнях. Особливо вона активізувалася після постанови ЦК КПРС «Про стан та заходи вдосконалення лекційної пропаганди» (1978 р.). Для підготовки лекторів та підвищення їхнього рівня створювалися методкабінети та методичні куточки лекторів із рекомендаціями, зразками рецензування лекцій. Рекомендувалося створювати лекторську школу в первинних ланках з 1-2-річними програмами [13, арк. 2-4]. Підвищенню рівня лекторів служила атестація, що відбувалася кожні 5 років.

Методисти вищих ланок неодноразово приїздили в район чи навідувалися у первинні ланки як для контролю, так і для допомоги лекторам. Вони вказували на недоліки лекцій, рецензували їх, давали поради. Неодноразово на районних конференціях звучало побажання готувати лекції, доступні для населення.

Взаємодія ланок товариства, популяризація наукових знань серед населення відбувалася й через розповсюдження друкованої продукції. Члени товариства району безкоштовно отримували журнали всесоюзного та республіканського рівнів Товариства «Знання» («Наука і життя», «Наука і релігія», «Знання–сила», «Слово лектора»), низку методичної літератури, буклетів, брошур та ін. Всі первинні ланки отримували періодичні видання в райуправлінні. Наприклад, у 1972 р. районом було отримано 1605 екземплярів періодики [10, арк.25]. Чимало літератури члени товариства купували й самотужки.

Менська організація товариства не тільки розповсюджувала знання, а й продукувала їх. Здобутками району було розповсюдження буклетів, зміст яких готувався членами товариства. Друкувалися вони райкомом партії та райсільгоспуправлінням. Зокрема, в 1971 р. були видані буклети «Озима пшениця на Поліссі», матеріал підготував заслужений агроном УРСР М. Закалюжний, «Механізація вирощування картоплі», автор – А. Маринченко, «Організація і політична робота серед картопляників» – П. Товстоног. Ось що пише П. Товстоног про роботу членів районного товариства: *«Політінформатори, агітатори, лектори систематично відвідували агрегати від*

початку садіння і до збору врожаю. Вони проводили бесіди, читали лекції... Немала заслуга механізаторів, що добре провели висадку картоплі: витримали густину та глибину заміток для насіння» [10, арк.20].

Завдяки зусиллям членів Менської організації товариства в 1971 р. до друку були підготовлені історичні розвідки: упорядковано та складено бібліографічний довідник «Наша Менщина». Відомі публікації І. Запорожця, Б. Драпкина, М. Хижняка, В. Покотила [10, арк. 25].

У цілому робота районного рівня товариства було добре оцінена державою, що було заохоченням її членів до активної діяльності. Так, у 1967 р. Симончук був нагороджений грамотою Всесоюзного товариства «Знання», А. Клязніченко, Б. Подорожний – грамотами республіканського товариства, В. Бичек, В. Данильченко – грамотами обласного відділення, лектор І. Швиденко – путівкою на 10 днів в Москву [5, арк.21].

На початку 90-х рр. XX ст. позбавлена державного фінансування районна організація товариства поступово згортає свою активність та на середину 90-х років припиняє існування. Обласна організація ще певний час намагалася працювати, вдосконалюючи форми та методи роботи, але в кінці 90-х років фактично вже не функціонувала. Республіканське товариство «Знання» діє і сьогодні, хоча не є таким масовим через втрату державної підтримки та рівневих зв'язків.

Таким чином, Товариство «Знання», попри ідеологічну партійну основу, популяризує наукові знання серед населення, сприяючи підвищенню рівня кваліфікації працівників, організовуючи навчання у вихідні, продовжило просвітницькі традиції товариств XIX-початку XX ст. Важливо, що діяльність його членів за рахунок налагодженої структури роботи рівнів охоплювала всі регіони країни та активізувала радянську інтелігенцію до поширення досягнень науки. Зв'язки між рівнями товариства здійснювалися через організацію конференцій, поширення лекційної роботи, вдосконалення форм діяльності, активізацію методистів, поширення наукової літератури тощо.

Менська організація товариства у період науково-технічної революції 60-80-ті рр. XX ст. була відома завдяки діяльності університету сільськогосподарських знань та педагогічному напрямку роботи. Успішність його роботи залежала від майстерності лекторів району, урізноманітнення форм діяльності, налагодження зв'язків між рівнями, видавничій активності та ін. Популярність лекцій місцевих членів М. Дорошенка, Ф. Покотила, Б. Києні, Б. Дортгольца сприяла формуванню активної аудиторії району. Зустрічі з лекторами вищих рівнів товариства сприяли поєднанню теорії та практики, активізували його учасників до популяризації знань через підвищення свого рівня кваліфікації тощо. Завдяки зусиллям активних членів районного товариства Менщина має впорядковані історичні та сільськогосподарські розвідки.

Матеріал статті може бути використаний для подальших досліджень діяльності Товариства «Знання», форм роботи, взаємодії рівнів, а також налагодження масової просвітницької роботи на всіх рівнях в Україні.

1. Коропатник М. Організація Товариства «Знання» України на Чернігівщині у системі безперервної освіти дорослих: історико-культурний аспект // Сіверянський літопис. – 2006. – № 4. – С.80-86.

2. І. Козинець. Діяльність організацій товариства «Знання» України: ретроспективний аналіз. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://conferences.neasmo.org.ua/node/1289>

3. Українська радянська енциклопедія: в 17 т. / За ред. М. П. Бажан, О. І. Білецький, І. К. Білодід та інші. – К.: Українська радянська енциклопедія, 1963. – Т. 14. – 592 с.

4. Державний архів Чернігівської області (Далі ДАЧО). – Ф.Р. 660, оп.1, спр.117. – Арк.7.

5. ДАЧО. – Ф.Р.660, оп.1, спр.206.

6. ДАЧО. – Ф.Р. 660, оп.1, спр.281.

7. Круглова Л. Товариство «Знання» Київського університету та його внесок у розвиток інтелектуального потенціалу України // Етнічна історія народів Європи:

Збірник наукових праць. Випуск 37.– К.: УНІСЕРВ, 2012. – С. 95-98.

8. Коропатник М. Організація Товариства «Знання» на Чернігівщині: вчора, сьогодні...завтра? // Сіверянський літопис. – 1995. – № 5. – С.52-59

9. Васільєв М. Підвищувати ідейність / М. Васільєв // Колгоспна правда. 1968. – № 28. – С.2

10. ДАЧО. – Ф.Р.660, оп.1, спр.281.

11. Ідеологічну роботу – на новий рівень сучасних вимог // Колгоспна правда. – 1980 р. – № 46. – С.2.

12. ДАЧО. – Ф.Р. 660, оп.1, спр. 195.

13. ДАЧО. – Ф.Р. 660, оп.1, спр. 147.

В статье анализируется деятельность Менской районной организации Общества «Знание» в уровневых связях 60-80-х годов XX в. Характеризуются структура, формы и направления работы общества. Материал посвящается деятельности его секретаря Николая Михайловича Жидкова.

Ключевые слова: Общество «Знание», уровневые связи Общества «Знания», Менское районное отделение общества «Знания», просветительская деятельность, формы работы Общества «Знания».

The article explores the activity of Mena's society «Knowledge» in levels relationships in 1960-1980. The structure, forms and directions of work are provided. The text is devoted to the activity of secretary society Mykola Myhaylovich Zhydkov.

Key words: Society «Knowledge», the levels relationships of Society «Knowledge», society «Knowledge» of Mena, the education activity, the forms of work of Society «Knowledge».

